

Я.Костецький,
викладач кафедри статистики

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕЗОННИХ КОЛИВАНЬ ПРОДУКТИВНОСТІ ТВАРИННИЦТВА

Важливим резервом у забезпеченні населення продуктами харчування є зниження сезонності коливань виробництва молока і м'яса великої рогатої худоби. Періодичні спади і піднесення продуктивності є специфічними для тваринницької галузі, і залежать від біологічних, фізіологічних та природних чинників. Спеціалісти тваринництва вважають, що сезонність залежить від періодичної зміни процесів, пов'язаних із змінами пір року. Така думка має право на існування і в цьому напрямі ведуться дослідження. Розробляються методики виміру рівня сезонних коливань продуктивності в залежності від багатьох чинників. Основними з них є чинники зовнішнього середовища (природні, кліматичні тощо) та обумовлені особливостями тварин (фізіологічні, біологічні, генетичні). Наприклад, початок пасовищного періоду для молочного стада не тільки викликає посилення роботи молочних залоз, але й супроводжується функціональними змінами в організмі тварин. В літні місяці знижується рівень заплідненості, незважаючи на те, що в даний час відтворювальні здатності корів відновлюються. З однієї сторони, збільшуються їх надої за рахунок ситої годівлі зеленими кормами, а з другої – останні містять у собі речовини, що ведуть до зниження секреції гормонів. Для регулювання отелень корів з метою зниження сезонності виробництва необхідне чітке їх обстеження і застосування в цей період гормональних засобів. Сприятливі умови зовнішнього середовища теж дозволяють планувати отелення корів і надходження молодняку великої рогатої худоби на відгодівлю. Однак, ці процеси досить складні. Повноцінна годівля як у зимовий, так і пасовищний період теж не може вирішити сезонних коливань продуктивності тваринництва.

Необхідно врахувати організаційні та економічні чинники виробництва.

Сезонність продуктивності корів багато в чому залежить від їх індивідуальних властивостей. Тому основне стадо необхідно формувати коровами із стійкою лактаційною кривою.

Стійкий ритм отелення сприяє рівномірному надходженню молодняку на відгодівлю, рівномірній реалізації, а звідси, й рівномірних грошових надходжень. Матеріальна зацікавленість в цьому не тільки працівників тваринництва, але й керівників сільськогосподарських підприємств дозволила б зменшити негативні наслідки сезонності. Однак, в даний час, коли затрати виробництва вищі реалізаційних цін і продукція тваринництва збиткова, нею розплачуються господарства за придбання паливно-мастильних матеріалів, добрив, а чисельність поголів'я ВРХ непомірно зменшується, про матеріальні стимули, направлені на зниження сезонності виробництва продукції тваринництва, думати досить проблематично.

Вивчення сезонних коливань виробництва продукції тваринництва диктується практичними потребами в прогнозуванні роботи підприємств переробної промисловості та плануванні діяльності аграрної економіки країни в цілому. У зв'язку з цим необхідно в кожному господарстві, районі розкривати механізм сезонності, дати статистичну оцінку процесів в тваринництві, дослідити взаємозв'язки між сезонними перепадами виробництва окремих видів

продукції.

Як джерело інформації використані дані місячних звітів по тваринництву за 2001р. сільськогосподарських підприємств Тернопільської області (табл. 1).

З даної таблиці видно, що пік виробництва молока спостерігається в травні та червні. Індекси сезонності склали відповідно для цих місяців 137,4 і 143,9% (мінімальне значення у грудні – 68,8%).

Сезонні коливання мають характерні весняно-літні піднесення й осінньо-зимові спади.

Зовсім по іншому проходять коливання обсягів реалізації великої рогатої худоби. Сезонні коливання мають чотири характерні піднесення: в лютому – 111,0, березні – 152,8, квітні – 133,5, жовтні – 110,4%. Найбільш глибокі спади припадають на січень і листопад, (відповідно 68,9 та 75,9%).

Таблиця 1

Сезонні коливання виробництва молока і продукції вирощування великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області за 2000 р. (%)

Місяці	Валові надой молока	Валовий приріст живої маси	Надійшло приплоду	Реалізовано м'яса
Січень	76,5		121,8	68,9
Лютий	71,7		151,1	111,0
Березень	86,4	87,1	226,0	152,8
Квітень	96,8		174,5	133,5
Травень	137,4		140,4	103,7
Червень	143,9	89,2	110,5	91,0
Липень	130,9		75,3	96,2
Серпень	120,9		58,5	77,6
Вересень	102,5	105,3	40,2	101,4
Жовтень	90,7		43,5	110,4
Листопад	73,4		47,6	75,9
Грудень	68,9	118,4	50,3	77,3
Середній рівень	100	100	100	100
Дисперсія (δ^2)	587,1	162,4	2918,4	681,1
Розмах варіації (R.)	75,1	31,3	185,8	83,9

При аналізі сезонних коливань валових приростів живої маси худоби необхідно відмітити її низьке коливання. Так, квартальні індекси сезонності для першого та другого кварталів становить 87,1 та 89,2%, найвищий цей показник у четвертому кварталі – 118,4%. При порівнянні цих коливань і коливань реалізації

худоби на забій необхідно відмітити неспівпадання їх спадів і піднесень. Найбільша реалізація худоби в області відмічається в березні та квітні (відповідно 152,8 та 133,5%), що не відповідає кількості приростів живої маси. Такий характер коливань можна пояснити, на нашу думку, недосконалими економічними відносинами між сільськогосподарськими і постачальницькими підприємствами та, в деякій мірі, початком весняно-польових робіт, коли сільгоспвиробники значну частину худоби змушені реалізовувати для придбання паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив тощо.

Не можна назвати нормальним процес сезонних коливань одержаного приплоду. Як видно з табл. 1, пік надходження приплоду припадає на березень, квітень (226,0 і 174,5 %), а найменше у вересні (40,2 %). Такий їх рівень негативно впливає на сезонні коливання виробництва молока та реалізації худоби на забій.

Порівнюючи сезонні коливання виробництва продукції тваринництва в окремих господарствах, наприклад, ПАП "Медобори", "Стегниківське", "Колос" Тернопільського району із середньообласними показниками можна помітити, що високий рівень сезонних коливань спостерігається в економічно-сильних господарствах, які забезпечують високі врожаї кормових культур. І навпаки, вони нижчі там, де ці умови гірші. Звідси, можна зробити висновок, що рівень сезонних коливань продукції тваринництва не може визначатися природними чи економічними чинниками, вони залежать від загальних умов виробництва, від цілого комплексу умов (системи маркетингу, рівня спеціалізації, забезпеченості необхідними ресурсами, системи взаємовідносин між сільськогосподарськими і переробними підприємствами та ін.).

Важливою умовою зниження сезонних коливань виробництва молока є диференційовані ціни, що зорієнтовані на сезонні витрати виробництва, а також встановлення диференційованих розцінок за молоко у літній та зимовий періоди.

Зниження сезонності отелення корів дозволить не тільки зменшити сезонність виробництва продукції тваринництва, але й впорядкувати роботу переробної промисловості, підвищити ефективність всього агропромислового комплексу.